

W. M.

Posiedzenie Zespołu Historii Nauki XIX wieku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 19/4, 775-776

1974

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POSIEDZENIE ZESPOŁU HISTORII NAUKI XIX WIEKU

W dniu 12 czerwca 1974 r. odbyło się pod przewodnictwem prof. Mariana H. Serejskiego zebranie Zespołu Historii Nauki XIX wieku, poświęcone dyskusji nad *Wartościami metodologicznymi historii nauki w pracy badawczej i dydaktycznej historyka*. Słowo wprowadzające wygłosił dr Franciszek Bronowski, stwierdzając że zagadnienie to może być dyskutowane w trzech następujących płaszczyznach: 1) przedmiot historii nauki, czyli zespół zagadnień definicyjno-pojęciowych; 2) problematyka źródeł historii nauki; 3) typy demonstrowania rezultatów prac, innymi słowy — formy wykładu.

1. Historię nauki należy rozważać jako część historii kultury lub historii cywilizacji, pomocna może tu być definicja kultury sformułowana przez Stefana Czarnowskiego (z pewną modyfikacją akcentującą dynamiczny charakter kultury). Prelegent dał próbę przeglądu definicji nauki jako organizacji, systematyzacji, instrumentu i metody; rozpatrzył stosunek terminów: „nauka” — „myśl” — „wiedza”, „nauka” — „technika” oraz prehistorię nauki: problematykę magii i mitu. W podsumowaniu zwrócił uwagę na konieczność zastanowienia się nad pytaniem: czy uprawiamy historię nauki czy historię nauk?

2. Płaszczyzna źródłowa ze względu na swą rozległość winna być — zdaniem dra Bronowskiego — tematem osobnej dyskusji. Prelegent nie widzi w zasadzie różnicy między warsztatem historyka, zwłaszcza badacza dziejów kultury, a warsztatem historyka nauki. Badania źródłowe dotyczyć mogą różnych tematów historii nauki. Wyodrębnić się tu dają następujące: a) wytwory pracy naukowej, b) rozpowszechnianie wyników nauki, c) biografie uczonych, d) badania dziejów instytucji. Wśród zagadnień szczegółowych wyróżnił prelegent badania nad elitą intelektualną, stanem umysłowości itp., za szczególnie interesującą i pożyteczną w zakresie dziejów nauki uważając biografistykę.

Jako pierwsza w dyskusji zabrała głos mgr W. Osińska, która w związku z wyodrębnieniem się historii nauki jako odrębnej dyscypliny, zwróciła uwagę na dwa nurty w dziejach badań: pierwszy obejmuje badania nad historią nauki (czy nauk) traktowaną generalnie; drugi — badania nad dziejami dyscyplin szczegółowych. Nurt pierwszy zaczął rozwijać się dopiero na początku XX w., nurt drugi już w latach siedemdziesiątych wieku XIX. Dyskutantka podkreśliła interdyscyplinarny charakter historii nauki, poddając analizie problem kompetencji badacza jej dziejów. Drugie wystąpienie W. Osińskiej dotyczyło pewnych spraw terminologicznych.

Z kolei doc. I. Szumilewicz omówiła trudności związane z wyodrębnieniem historii nauki z historii kultury oraz zmianami, którym historia nauki ulega w różnych okresach swego rozwoju. Przeciwstawiła się również priorytetowi biografistyki w badaniach historycznych. W ponownym wystąpieniu doc. Szumilewicz rozważała istniejące koneksje między myśleniem magicznym a myśleniem naukowym.

Mgr W. Grębecka zwróciła uwagę na fakt, że rozróżnienie historii nauki i historii kultury w zakresie tzw. *sciences* nie jest wyraźne. Następnie ustosunkowała się polemicznie do definicji Czarnowskiego i zastanawiała nad różnicą między ideami przednaukowymi a myśleniem magicznym.

Inne wypowiedzi dyskutantów obracały się wokół podobnych spraw: przedmiotu historii nauki (dr H. Dutkiewicz), wpływu historii historiografii na metodologię historii (prof. M. Serejski), rozważaniom nad definicją kultury podaną przez Czarnowskiego (dr J. Skarbek). W dyskusji zabrał również głos mgr W. Mincer, który polemizował ze zbyt szeroko ujętym tematem dyskusji, podkreślając przede wszystkim znaczenie rozważań metodologicznych nad historią nauk szczegółowych.

Dr F. Bronowski odpowiadając dyskutantom stwierdził m.in., że uprawianie historii nauki generalnie winno być domeną filozofa czy humanisty, przy badaniach bowiem uogólniających ważne jest szersze spojrzenie „humanistyczne”. Zdaniem dra Bronowskiego historia poszczególnych dyscyplin naukowych opierać się natomiast powinna na specjalistach danych dziedzin wiedzy.

W. M.

POSIEDZENIE ZESPOŁÓW HISTORII GEODEZJI I HISTORII KARTOGRAFII

W dniu 11 maja 1974 r. odbyło się w Krakowie wspólne posiedzenie Zespołów Historii Geodezji i Historii Kartografii. Zebraniu przewodniczył prof. Michał Odlanicki-Poczobutt.

W części pierwszej zabrania prof. Ernst Bernleithner, przebywający w Polsce w ramach współpracy polsko-austriackiej z okazji Roku Kopernikowskiego, wygłosił referat w języku niemieckim *Die Erde im Spiegel von Karte und Globus*. Po referacie uczestnikom IV Międzynarodowego Sympozjum Międzynarodowego Towarzystwa Przyjaciół Globusów, które odbyło się w Krakowie w 1972 r.¹, zostało przekazane wiedeńskie wydawnictwo *Globusfreund* z referatami obrad tego sympozjum.

Na część drugą posiedzenia złożyło się: sprawozdanie dra Henryka Kota — *Polonica kartograficzne w ZSRR*, informacja mgra Tadeusza Bychawskiego o szwedzkim katastrze Pomorza Zachodniego w XVII w. oraz kilka bieżących komunikatów.

Dr H. Kot zapoznał zebranych z rezultatami rejestracji poloniców kartograficznych w bibliotekach naukowych ZSRR w czasie jego dwukrotnego pobytu stypendialnego (stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki) w latach 1968 i 1973. Spośród 14 spenetrowanych bibliotek w Moskwie, Leningradzie, Kijowie i Wilnie najbogatsze zbiory poloniców kartograficznych rejestrował w 1968 r. w Bibliotece im. Sałtykowa-Szczedrina w Leningradzie, następnie w Bibliotece im. Lenina w Moskwie oraz bibliotekach Akademii Nauk ZSRR i Wszechniowskiego Towarzystwa Geograficznego w Leningradzie. W 1973 r. przeprowadził uzupełniające poszukiwania w Wilnie i we Lwowie, znajdując cenne dla badań dziejów naszej kartografii materiały w Bibliotece Akademii Nauk Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej i Bibliotece Uniwersyteckiej w Wilnie. Wśród zbioru map i planów dr Kot wydzielił i zinwentaryzował wszystkie ważniejsze polonica. Biblioteka Ukraińskiej Akademii Nauk we Lwowie posiada jedno z najbogatszych w Związku Radzieckim zbiory dotyczące kartografii polskiej, zarówno dawnej kartografii, jak i większości polskiego egzemplarza obowiązkowego okresu międzywojennego. Obejmuje również przeważającą część produkcji Lwowskiego Zakładu Kartograficznego „Książnica Atlas”. Zbiory te, niestety, nie są opracowane i udostępnione miejscowym i zagranicznym czytelnikom. Natomiast opracowane i powszechnie dostępne są zbiory starej kartografii Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie, wśród których znajduje się kilkanaście poloniców. W dyskusji, jaka w dalszym ciągu się wywiązała, zabrali między innym głos prof. K. Buczek, prof. Pietkiewicz, mgr E. Schneider.

Z kolei mgr inż. Tadeusz Bychawski przekazał zebranych informację o szwedzkim katastrze w obszarze ujścia Odry (zachodnia część Księstwa Pomorskiego przyznana Szwecji po wojnie 30-letniej w pokoju Westfalskim) na podstawie pracy J. Mossakowskiego *O katastrze Pomorza szwedzkiego z końca XVII wieku* („Za-

¹ Informacje o sympozjum tym zob. w nrze 1/1973 „Kwartalnika”, s. 183—185